

PETER JUSKO

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1401-035X>

OCHRONA MŁODZIEŻY PRZED BEZROBOCIEM W KONTEKŚCIE KRYTYCZNEJ PRACY SOCJALNEJ

ABSTRAKT

Artykuł jest poświęcony wybranym zagadnieniom bezrobocia wśród osób młodych, charakterystycznym cechom ochrony młodych bezrobotnych oraz czynnikom zewnętrznym, które pozwalają chronić młodzież przed bezrobociem. Bezrobocie wśród młodzieży to złożony problem i należy go rozpatrywać w różnych kontekstach, dlatego też pracownicy socjalni powinni znać szersze społeczne powiązania problemu. Mimo tego nie można ignorować znaczenia zmian indywidualnych cech młodych bezrobotnych oraz młodzieży zagrożonej bezrobociem. Aby osiągnąć wymierny wynik, czyli zmniejszyć bezrobocie wśród młodzieży, a także chronić młodych ludzi przed bezrobociem, konieczne jest konsekwentne działanie wszystkich podmiotów zaangażowanych w walkę z tym problemem.

Słowa kluczowe: bezrobocie, młodzież, krytyczna praca socjalna, system edukacji, rynek pracy, upodmiotowienie klienta, służby zatrudnienia, wolontariat osób bezrobotnych

WPROWADZENIE

Celem konferencji „Poglądy na temat ochrony dzieci i młodzieży w kontekście pracy socjalnej w Słowacji, Norwegii i innych krajach” jest zwrócenie uwagi na obecną sytuację w tym obszarze, zastanowienie się nad zadaniami związanymi z pracą socjalną oraz sformułowanie zaleceń dla wybranych obszarów ochrony dzieci i młodzieży. Do tych obszarów należy również bezrobocie wśród młodzieży, które poddam analizie w kontekście krytycznej pracy socjalnej.

Współcześnie młodzi ludzie żyją w społeczeństwie określanym „post-modernistyczną”, „postindustrialną” lub „refleksyjną” nowoczesnością.

Taka „płynna nowoczesność” (Bauman, 1995) przynosi, między innymi, utratę tradycyjnych gwarancji, np. „gwarancji” zatrudnienia dla młodych absolwentów uniwersytetów. Fragmentaryzacja ludzkiego życia w społeczeństwie postmodernistycznym jest widoczna także w życiu młodych ludzi wchodzących na rynek pracy. Brak poczucia bezpieczeństwa na rynku pracy wiąże się z rozproszeniem działalności młodych ludzi w okresie przed i krótko po wejściu na rynek pracy. W Strategii Europa 2020 pomoc młodym ludziom w wejściu na rynek pracy i pozostaniu na nim jest uważana za główny priorytet Unii Europejskiej w zakresie osiągnięcia wzrostu i tworzenia miejsc pracy.

Aktywne krytyczne badania, które koncentrują się na identyfikacji obecnych zmian społecznych i ich ogólnospołecznych konsekwencjach, powinny pokazać, co te procesy oznaczają i jakie są ich powiązania oraz konsekwencje dla całego społeczeństwa. Według Radki Janebovej (2014) tego rodzaju badania opierają się na zasadach uczestnictwa i upodmiotowienia osób badanych, i koncentrując się na praktyce i zmianie. Wszystkie te cechy są potrzebne w strukturalnej analizie problemu bezrobocia wśród młodzieży.

Nie można zająć się poważnymi problemami społecznymi, takimi jak bezrobocie wśród młodzieży, bez zrozumienia podstaw problemów społecznych oraz ich powiązań z całym społeczeństwem. Zdolność pracowników socjalnych do działania w celu wspierania koniecznych zmian społecznych jest determinowana przez stopniowe oraz kontekstowe i dydaktyczno-metodologiczne zapoznanie się z nimi w warunkach studiów uniwersyteckich. W przypadku pracowników socjalnych wysiłki zrozumienia, a następnie radzenia sobie z problemami społecznymi powinien być ściśle związany z ich teoretycznym wykształceniem i fachowym przygotowaniem praktycznym.

Zgodnie z komunikatem Unii Europejskiej „Working together for Europe’s young people. A call to action on youth unemployment” („Działajmy wspólnie na rzecz młodzieży europejskiej. Wezwanie do działania w sprawie bezrobocia wśród młodzieży”), młodzi ludzie posiadają klucz do przyszłej dynamiki i dobrobytu Europy. Ich talent, energia i kreatywność pomogą Europie osiągnąć wzrost i zwiększyć konkurencyjność oraz przezwyciężyć konsekwencje obecnego kryzysu.

W tej części zajmę się wybranymi zagadnieniami bezrobocia wśród osób młodych, charakterystycznymi cechami ochrony młodych bezrobotnych oraz czynnikami zewnętrznymi, które mogą chronić młodych ludzi przed bezrobociem. Bezrobocie wśród młodzieży to złożony problem i należy go rozpatrywać w różnych kontekstach, dlatego też pracownicy socjalni powinni znać te szersze społeczne powiązania. Mimo tego, nie można ignorować znaczenia zmian indywidualnych cech charakterystycznych dla młodych bezrobotnych lub młodzieży zagrożonej bezrobociem. Aby osiągnąć wymierny wynik, czyli zmniejszyć bezrobocie wśród młodzieży, a także chronić młodych ludzi przed bezrobociem, jest konieczne konsekwentne działanie wszystkich podmiotów zaangażowanych w walkę z tym problemem.

PROBLEMY BEZROBOCIA WŚRÓD MŁODZIEŻY

Jako zagadnienie wielodyscyplinarne bezrobocie młodzieży należy postrzegać w kilku kontekstach. Jeśli pracownicy socjalni ulegną presji elit politycznych, poddadzą się nadmiernemu sterowaniu ich pracą lub administracyjnemu aspektowi wykonywanej działalności, pomoc udzielana młodym bezrobotnym może stać się jedynie instrumentalną częścią pracy socjalnej polegającą na łagodzeniu istniejących problemów, ale nie na ich rozwiązywaniu. Jeżeli system społeczny przyczynia się bezpośrednio do tworzenia lub pogłębiania bezrobocia wśród młodzieży, pracownicy socjalni jako pracownicy tego systemu mogą jedynie korygować jego konsekwencje lub wady, które powracają wielokrotnie, głównie w miesiącach letnich, w formie cyklicznego bezrobocia absolwentów. W swoim zaleceniu w sprawie ustanowienia gwarancji dla młodzieży Rada Unii Europejskiej wskazuje na potrzebę zajęcia się ryzykiem takich cykli braku aktywności zawodowej.

Oczywiste zapotrzebowanie pracowników socjalnych na posiadanie wysokiej jakości ogólnej wiedzy zostało w ostatnich latach wypaczone i wynika nie tylko z „jakości” naszego systemu edukacji, ale także z wymaganej selektywności wiedzy i oczekiwań co do kwalifikacji niezbędnych do pracy w służbach zatrudnienia. Pierwszym problemem jest postmodernizm lub perspektywa postmodernistyczna, która według Jana Fooka (2000) nie jest związana z wiedzą ogólną lecz raczej kontekstualną. Przejście od praktyki

do teorii jest możliwe do zastosowania w optymalizacji działań mających na celu radzenie sobie z bezrobociem wśród młodzieży, ponieważ dyfuzja w zakresie bezrobocia młodzieży bezpośrednio wymaga stałego odzwierciedlenia w praktyce socjalnej.

Kolejnym ograniczeniem problemu bezrobocia młodzieży z punktu widzenia pracy socjalnej jest jej aspekt ekonomiczny, a nawet finansowy. Radka Janebová (2014, s. 14) rozumie ekonomizację pracy socjalnej jako „przyjmując takie mechanizmy rynkowe w obszarze pracy socjalnej, które powinny przyczynić się do zmniejszenia usług uznawanych za nieefektywne i zbyt wybujałe”. Zgodnie z odpowiednimi dokumentami UE uważamy, że efektywne jest przede wszystkim inwestowanie w umiejętności i eliminowanie dysonansu między oferowanymi i wymaganymi umiejętnościami. Obejmuje to np. wspieranie praktycznych doświadczeń w prowadzeniu biznesu oraz ich powiązania z rzeczywistym środowiskiem biznesowym przez start-upy.

Oprócz ekonomicznego (finansowego) problemu ochrony młodych ludzi przed skutkami bezrobocia jest ważne, aby skupić się także na ich rzeczywistej sytuacji życiowej. Tak zwana analiza P-C-S, za pomocą której bezrobocie wśród młodzieży ocenia się w kontekście osobistym, kulturowym i strukturalnym, jest jedną z potencjalnych technik umożliwiających wysoką jakość oceny sytuacji życiowej klienta. Martin Davies (1997) wskazuje na to, że pracownicy socjalni powinni brać pod uwagę kwestię sytuacji życiowej klienta oraz uwzględniać wyjątkowość każdej osoby.

Wkład krytycznej, a w tym znaczeniu nawet radykalnej pracy socjalnej na rzecz wspierania podstawowych zmian strukturalnych związanych ze zwiększaniem ochrony młodzieży przed bezrobociem wiąże się z ryzykiem wystąpienia anomii tej części obszaru społecznego, która powinna funkcjonować zgodnie z rozumieniem elit społecznych i politycznych. Takie „wyłamywanie się” pracy socjalnej może mieć negatywne konsekwencje dla jej rozwoju.

CECHY OCHRONNE MŁODYCH BEZROBOTNYCH

Wielowymiarowy charakter nie tylko przyczyn, ale także innych cech bezrobocia wśród młodzieży stwarza potrzebę dokonania zmian strukturalnych

w kilku obszarach życia społecznego. Mimo tego, nie możemy ignorować znaczenia zmian indywidualnych cech charakterystycznych dla młodych bezrobotnych lub młodzieży zagrożonej bezrobociem. Tę kwestię podnosi np. Malcolm Payne (1997); twierdzi, że nie należy zapominać o indywidualnych problemach ludzi i skupiać się tylko na strukturalnych zmianach społecznych. Na Słowacji odczuwa się obecnie brak tego wymiaru polityki społecznej i polityki zatrudnienia. W 2013 r. Komisja Europejska przyjęła zalecenia dla poszczególnych państw członkowskich dotyczące bezrobocia wśród młodzieży. Republice Słowackiej zalecono:

- zintensyfikowanie wysiłków zmierzających do rozwiązania problemu wysokiego bezrobocia wśród młodzieży, np. przez system gwarancji dla młodzieży;
- przyjęcie środków mających na celu przyciągnięcie młodych ludzi do zawodu nauczyciela i poprawienie wyników kształcenia w tej dziedzinie;
- zwiększenie przygotowania praktycznego bezpośrednio w przedsiębiorstwach w ramach kształcenia eksperckiego i szkoleń;
- tworzenie studiów licencjackich na uniwersytecie, ukierunkowanych bardziej na znalezienie zatrudnienia na rynku pracy.

Rola pracy socjalnej w aktywizacji młodych bezrobotnych polega zarówno na wzmacnianiu ich umiejętności, co jest cechą wspólną ze „standardową” pracą socjalną, a także na autoryzowaniu klientów, wspierając podejście w krytycznej pracy socjalnej. Według Radki Janebovej (2014, s. 67) różnica między tymi podejściami polega na tym, że wzmacnianie umiejętności oznacza, iż praca socjalna umożliwia ludziom tworzenie strategii radzenia sobie w warunkach ich życia, a ich upodmiotowienie oznacza nie tylko adaptację, ale także nauczenie się kontroli nad własnym życiem i warunkami żywymi. Moim zdaniem ta indywidualna cecha charakterystyczna młodych ludzi powinna funkcjonować jako ochrona przed bezrobociem lub jego negatywnymi konsekwencjami.

Ustawa o służbach zatrudnienia traktuje absolwentów szkół jako jedną z grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Ich niekorzystna sytuacja stwarza przestrzeń do ustanowienia społecznego poparcia, tj. lobbowania na rzecz praw tej grupy u decydentów, ale także wobec ogó-

łu społeczeństwa. Według Silvii Staub-Bernasconi (2007) konieczne jest wspieranie praw wszystkich grup znajdujących się w trudnej sytuacji, gdy upodmiotowienie klientów jest niemożliwe ze względu na wiek lub inne niesprzyjające czynniki. W obszarze wspierania zatrudnienia młodzieży i szans na zatrudnienie przyjęte ministerialne środki pomocowe Republiki Słowackiej na lata 2012–2014 obejmują również zabiegi mające na celu zastosowanie szczególnego podejścia w przypadku młodych ludzi ze zmarginalizowanych społeczności romskich, osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, młodych ludzi niepełnosprawnych z niską zdolnością funkcjonowania, którzy znajdują się w niekorzystnej sytuacji.

Pomimo istniejących trudności dla młodych ludzi na rynku pracy, a może dzięki nim, pracownicy socjalni pracujący w służbach zatrudnienia muszą stosować zasadę równego traktowania podczas pracy z tą grupą docelową, ponieważ młodzi ludzie nie są jedynie przedmiotem integracji na rynku pracy, lecz są również pełnoprawnymi podmiotami tego procesu, posiadającymi swój potencjał społecznie integrujący, partycypacyjny, kreatywny, wartościowy lub obywatelski, który powinien zostać zademonstrowany w trakcie procesu wchodzenia na rynek pracy.

ZEWNĘTRZNE CZYNNIKI OCHRONY W ZAKRESIE BEZROBOCIA WŚRÓD MŁODZIEŻY

Aby osiągnąć wymierny wynik, czyli np. obniżyć stopę bezrobocia wśród młodzieży, ale także chronić młodych ludzi przed bezrobociem, konieczne jest wczesne, spójne działanie wszystkich podmiotów zaangażowanych w walkę z tym problemem. Najważniejszymi podmiotami w zakresie ochrony młodzieży przed bezrobociem są: rodzina, system edukacji, organy administracji państwowej w sferze służb zatrudnienia, pomoc w zakresie potrzeb materialnych i ubezpieczeń społecznych, organizacje pozarządowe, a także osoby fizyczne i prawne świadczące usługi w dziedzinie pośrednictwa pracy, usługi doradcze lub inne działania w obszarze polityki zatrudnienia. Metoda dekonstrukcji może pomóc w ujawnieniu wszelkich potencjalnych niespójności między nimi (Pease, Fook, 1999). Jest to metoda radykalnej analizy politycznej, która dostarcza argumentów umożliwiają-

cych ujawnienie wewnętrznej niespójności elementów tworzących system. Takie niespójne elementy mogą obejmować, np. długotrwałą i trudną do wyeliminowania sprzeczność między systemem edukacji a rynkiem pracy. W odniesieniu do wdrożenia gwarancji dla młodzieży w Republice Słowackiej współpraca Ministerstwa Edukacji, Nauki, Badań i Sportu oraz Ministerstwa Pracy, Spraw Socjalnych i Rodziny w zakresie ochrony młodzieży przed bezrobociem odbywa się na dwóch podstawowych etapach:

1. Etap profilaktyki, realizowany głównie w obszarze edukacji, obejmuje działania skoncentrowane m.in. na: przygotowaniu do zatrudnienia, zdobywaniu nowych kwalifikacji, kompetencji w zakresie praktyki. Na tym etapie poszczególne działania są skoncentrowane na zapewnieniu reintegracji młodych dorosłych na rynku pracy przez środki aktywizacji i ukierunkowane służby zatrudnienia, a także na tak zwaną drugą szansę na kształcenie oraz krótkoterminową edukację ekspercką i wdrożenie systemu uznawania wyników szkolnictwa wyższego.
2. Etap naprawczy, przeprowadzany głównie w obszarze pracy, obejmuje np.: indywidualne planowanie działań dla absolwentów szkół, zapewnienie stałego zatrudnienia dla młodych bezrobotnych lub zdobycie praktycznego doświadczenia w ich branży lub innej dziedzinie. W fazie naprawczej są podejmowane działania w celu wspierania zatrudnienia młodzieży i możliwości zatrudnienia, a także wspierania młodzieży znajdującej się w trudnej sytuacji, np. po zakończeniu opieki zastępczej lub po odbyciu wyroku.

Młodzi ludzie samodzielnie tworzą część społeczności terytorialnej lub innego rodzaju społeczności. Z tego powodu określilibyśmy również pracę społeczną jako czynnik ochronny w odniesieniu do bezrobocia wśród młodzieży. Wśród różnych modeli podkreślamy przede wszystkim znaczenie tych, które promują emancypację młodych członków społeczności oraz udział innych członków w identyfikacji źródeł pomocy dla młodych bezrobotnych. Uważamy, że w modelach można uwzględnić planowanie społeczności, jej organizowanie, rozwój i edukację.

Jednym z powodów, dla których wybraliśmy ochronę młodych ludzi przed bezrobociem jako temat rozważań, jest to, że praca socjalna koncentruje się na „gaszeniu pożarów”, tj. na już istniejących problemach, a jedy-

nie na poziomie podstawowym działania naprawcze są jednym z dominujących dyskursów (Musil, 2010). Podejście to nie obejmuje całego kontinuum przyczyn, przebiegu i konsekwencji bezrobocia w życiu młodych ludzi i jest to jeden z powodów, dla których jest on nieskuteczny z punktu widzenia ochrony młodzieży przed bezrobociem.

Przynależność do grupy osób poszukujących pracy może być dla młodzieży stygmatyzujące. Jak ich chronić przed stygmatem bezrobocia? Po pierwsze, należy podkreślić, że jest to status nabyty lub przypisany, z którym większość młodych ludzi nie utożsamia się, a jego tolerowanie jest związane „tylko” z obowiązkową akceptacją takiej sytuacji prawnej. Moim zdaniem ochrona przed tym piętnem polega na profesjonalnym wykonywaniu pracy socjalnej, której integralną częścią powinna być humanistyczna koncepcja człowieka, szanująca jego wolne decyzje oraz niedyskryminujące i nieopresyjne podejście w codziennej pracy z młodymi klientami.

WNIOSKI

Celem krytycznej pracy socjalnej jest głównie zmiana środowiska społecznego, a nie dostosowanie się do istniejącego systemu społecznego. Podobnie, celem tego artykułu było zainicjowanie zmian w tym systemie nie tylko na poziomie legislacyjnym i instytucjonalnym, ale także w podejściu wszystkich odpowiednich podmiotów. Zdaję sobie sprawę, że dokonywanie zmian w międzydyscyplinarnym obszarze pracy z młodzieżą jest skomplikowanym zadaniem, co jest jeszcze trudniejsze ze względu na istotne społeczne oczekiwania dotyczące zwiększenia zatrudnienia młodzieży. Kluczowy dokument UE mający na celu zwiększenie zatrudnienia młodzieży – Gwarancja dla młodzieży – koncentruje się na następujących obszarach:

- opracowywanie podejść opartych na partnerstwie;
- zapewnienie interwencji w odpowiednim czasie oraz aktywizację; przyjęcie środków wsparcia, które umożliwią integrację na rynku pracy;
- wykorzystanie funduszy unijnych;
- ocena i ciągłe stosowanie systemu gwarancji dla młodzieży i jego przyspieszone działanie.

Celem tych środków jest zapobieganie przedwczesnemu porzuceniu nauki, promowanie szans na zatrudnienie i eliminowanie praktycznych barier w zatrudnianiu młodzieży.

W trakcie projektowania zakresu i oddziaływania planowanych zmian pracownicy socjalni mogliby zostać podzieleni na dwie grupy (opracowane według: Fook, 2003 i Mullaly, 2007):

1. Pierwsza „umiarkowana” grupa pracowników socjalnych dążyłaby do zmian w zakresie istniejącego stanu tradycyjnej pracy socjalnej, tj. w regulacjach prawnych służb zatrudnienia, w zharmonizowaniu systemu edukacji i rynku pracy lub w wykorzystaniu istniejących możliwości dla młodych ludzi na globalnym rynku pracy.
2. Druga „bardziej radykalna” grupa pracowników socjalnych poparłaby opinię, że istniejącego systemu nie można zreformować, dlatego należy stworzyć nowy system służb zatrudnienia lub zapewnić ochronę (również) młodym ludziom poza systemem.

Uważam, że w celu poprawy ochrony młodych ludzi przed bezrobociem konieczne jest wspieranie istniejących i skutecznych środków, jak również stałe optymalizowanie tych, których skuteczność jest kwestionowana, ale także tworzenie alternatywnych opcji radzenia sobie z tym problemem „poza systemem”. Przykładem optymalizacji służb zatrudnienia w Republice Słowackiej jest działanie o nazwie „od szkolenia do zatrudnienia”, w którym pracodawcy, którzy stworzą miejsce pracy dla osoby poszukującej zatrudnienia w wieku poniżej 29 lat, mogą poprosić o wsparcie finansowe na rzecz mentoringu w miejscu pracy.

Zanim młoda osoba wejdzie na rynek pracy, jest częścią systemu edukacji, głównie w szkołach średnich i na uniwersytetach. Uważam, że umiejętność krytycznego myślenia, czytania i pisania powinny być częścią edukacji zarówno w szkołach średnich, jak i wyższych. Zastosowanie tej umiejętności w rozwiązywaniu problemu bezrobocia wśród młodzieży zarówno na poziomie indywidualnym studenta lub absolwenta, jak i na poziomie całego społeczeństwa, reprezentowanego przez przedstawicieli zawodów wspomagających, w szczególności zajmujących się pracą socjalną, umożliwia nabycie takich kompetencji, które pomogą młodemu człowiekowi, ale także profesjonalistom podejmować elastyczne, niezależne, kompetentne

i trwale decyzje, które będą chronić społeczeństwo przed nie zrównoważonymi konsekwencjami bezrobocia wśród młodzieży. Od 2014 r. Program mobilności Erasmus plus stopniowo jest wdrażany w szkołach średnich i na uniwersytetach. Otwiera on możliwości transgraniczne w zakresie edukacji i przygotowania ekspertów, tj. przez mobilność w edukacji, praktyczne staże dla studentów, wymianę pracowników pedagogicznych, naukowo-badawczych, a także pracowników administracyjnych, oraz przyczynia się do tworzenia bardziej zintegrowanego rynku pracy.

BIBLIOGRAFIA

- Bauman, Z. (2002). *Úvahy o postmedrni době*. Praha: SLON.
- Chytil, O. (2007). Důsledky modernizace pro sociální práci. *Sociální práce/Sociální práce*, 4, 64–71.
- Davies, M. (red.). (2013). *The Blackwell Companion to Social Work*. Oxford: Blackwell Publisher.
- Fook, J. (2003). Critical Social Work. The Current Issues. *Qualitative Social Work*, 2(2), 123–130. DOI 10.1177/1473325003002002001.
- Horheimer, M. (2002). *Critical Theory. Selected Essays*. New York: The Continuum Publishing Company.
- Informácia o príprave a prijatí Záruky pre mladých ľudí v Slovenskej republike* (2014). Bratislava: MPSVaR SR.
- Janebová, R. (2014). *Kritická sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Jusko, P., Halásková, R. (2012). *Politika zamestnanosti*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta.
- Mullaly, B. (2007). *The New Structural Social Work*. Don Mills: Oxford University Press.
- Musil, L. (2010). Tři pohledy na budoucnost sociální práce. W: *Rizika sociální práce* (s. 11–25). Hradec Králové: Gaudeamus.
- Odporúčanie Rady EÚ 2013/C/120/1 o zavedení záruky pre mladých ľudí (2013). Bratislava: Úradný vestník Európskej únie.
- Oznámenie Európskej komisie 447/2013 *Spoločne pre mladých ľudí Európy* (2013). *Výzva na prijatie opatrení proti nezamestnanosti mládeže*. Brusel: Európska komisia.
- Payne, M. (1997). *Modern social work theory*. Chicago: Lyceum Books.
- Paese, B., Fook, J. (red.). (1999). *Transforming Social Work Practise. Postmodern Critical Perspective*. London: Routledge.
- Staub-Bernasconi, S. (2007). *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft: Systemtheoretische Grundlagen und professionelle Praxis – Ein Lehrbuch*. Bern: Haupt Verlag.

PROTECTION OF YOUNG PEOPLE AGAINST UNEMPLOYMENT IN THE CONTEXT OF CRITICAL SOCIAL WORK

ABSTRACT

The article focuses on selected contexts of unemployment of young people, characteristic features of protection of the young people against unemployment. Youth unemployment as a multidisciplinary problem must be seen in several contexts and that is why social workers should be familiar with these wider social aspects. In spite of that, we cannot ignore the importance of changes in individual characteristic features of the young unemployed or of the youth threatened by unemployment. Consistent action of all actors participating in dealing with the problem is necessary to achieve a measurable output, i.e. to decrease youth unemployment but also to protect young people against unemployment.

Keywords: unemployment, youth, critical social work, system of education, labour market, empowerment of a client, employment services, volunteering of the unemployed